

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اجتماعی منطالعات

پنجم دبستان

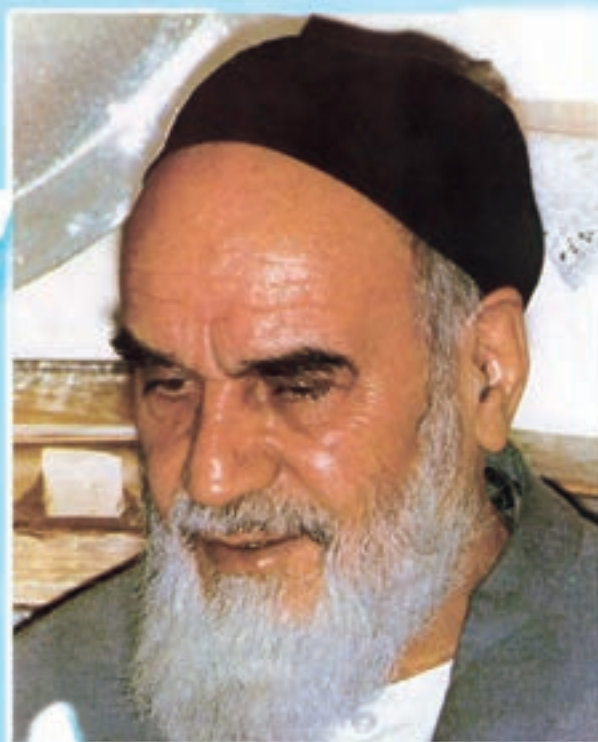
۱۳۹۴

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری
نام کتاب : مطالعات اجتماعی پنجم دبستان - ۲۴
شورای برنامه‌ریزی : نادر جهان‌آرا، نرگس حاج‌حسینی، محمدرضا سنگری، ناهید فلاحیان، احمد صمدی، محمدشریف متوکی‌الموتی، محمود معافی، منصور ملک‌عباسی، نازی‌ا ملک‌محمودی و سوسن نوروزی
مؤلفان : ناهید فلاحیان، نازی‌ا ملک‌محمودی
ویراستار : افسانه حجتی طباطبائی
آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
مدیر امور فنی و چاپ : لیدا نیک‌روش
مدیر هنری : مجید ذاکری یونسی
طراح گرافیک و صفحه‌آرا : محمد عباسی
تصویرگر : زهره بیگدلی، گلنار ثروتیان
عکاس : مریم جوادی، محمد عباسی و ابوالفضل بهرامی
طراح جلد : مریم کیوان
حروفچین : فاطمه باقری مهر، زهرا ایمانی‌نصر
مصصح : فاطمه گیتی‌جبین، زهرا رشیدی‌مقدم
امور آماده‌سازی خبر : زینت بهشتی شیرازی، فریبا سیر
امور فنی رایانه‌ای : مریم دهقان‌زاده، راحله زادفتح‌اله
ناشر : اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن : ۹-۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وبگاه : www.chap.sch.ir
چاپخانه : شرکت افست «سهامی عام» (WWW.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ اول ۱۳۹۴
حق چاپ محفوظ است.

شابک ۸-۲۴۲۶-۵-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-05-2426-8

یکی از یاران امام می گوید :
آقا همیشه تأکید زیادی بر اسراف نکردن داشتند، یک روز من داشتم آب می پاشیدم،
به من گفتند : این آب خوردن نباشد، گفتم، نه آقا جان، این آبی است که از چاه می آید.
گفتند : آب چاهی نباشد که مردم از آن استفاده می کنند.

فصل ۱

زندگی با دیگران

- درس ۱- من با دیگران ارتباط برقرار می‌کنم... ۲
 درس ۲- احساسات ما ۶
 درس ۳- همدلی با دیگران..... ۱۱
 درس ۴- من عضو گروه هستم..... ۱۴

فصل ۲

سرزمین ما

- درس ۵- جمعیت ایران ۲۰
 درس ۶- منابع آب ایران..... ۲۴
 درس ۷- نواحی صنعتی مهم ایران ۲۹
 درس ۸- راه‌ها و حمل و نقل (۱)..... ۳۳
 درس ۹- راه‌ها و حمل و نقل (۲)..... ۳۸
 درس ۱۰- کشور ما چگونه اداره می‌شود؟ ۴۳

فصل ۳

زندگی در نواحی دیگر جهان

- درس ۱۱- کشورهای همسایه (۱)..... ۵۰
 درس ۱۲- کشورهای همسایه (۲)..... ۵۵
 درس ۱۳- حرکت‌های زمین..... ۵۹
 درس ۱۴- زندگی در نواحی مختلف جهان ۶۴

فصل ۴

زیارت مکان‌های مقدّس

- درس ۱۵- بازگشت از سفر حج..... ۷۰
 درس ۱۶- مدینه شهر پیامبر(ص)..... ۷۵
 درس ۱۷- سفر به کربلا (۱)..... ۷۸
 درس ۱۸- سفر به کربلا (۲)..... ۸۱

فصل ۵

ایران بعد از اسلام

- درس ۱۹- ایرانیان مسلمان حکومت تشکیل می‌دهند .. ۸۸
 درس ۲۰- وزیران کاردان، شهرهای آباد..... ۹۲
 درس ۲۱- کشورگشایان بی‌رحم ۹۶
 درس ۲۲- بازسازی ویرانه‌ها ۹۹

خداوند متعال را سپاس می‌گوییم که به لطف او توانستیم کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌ی پنجم ابتدایی را تولید و به شما تقدیم کنیم. مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی مهم یادگیری است که از انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در زمان‌های مختلف (حال، گذشته و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و...) بحث می‌کند. به همین دلیل این حوزه، مفاهیم رشته‌های متعدّد و مختلفی چون تاریخ، جغرافیا، مدنی، اقتصاد، علوم سیاسی، حقوق، مردم‌شناسی و نظایر آن را در بر می‌گیرد. در برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی کشور ما به منظور سازماندهی تلفیقی محتوا، پنج حوزه‌ی موضوعی انتخاب شده است:

- ۱- فضا و مکان
- ۲- زمان، تداوم و تغییر
- ۳- فرهنگ و هویت
- ۴- نظام اجتماعی
- ۵- منابع و فعالیت‌های اقتصادی

هریک از این حوزه‌ها ناظر به تعدادی از رشته‌های مذکور بوده و تعدادی از مفاهیم کلیدی مربوط را پوشش می‌دهند. به‌علاوه، مطالعات اجتماعی یکی از دروس مهمّ حامل «آداب و مهارت‌های زندگی» محسوب می‌شود.

برنامه‌ی درسی مطالعات اجتماعی با توجه به رویکرد کلی برنامه‌ی درسی ملی مبتنی بر فطرت‌گرایی توحیدی و اهتمام به شکوفایی آن، سعی می‌کند زمینه‌های تربیت فردی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را فراهم آورد. از این روی، هدف غایی مطالعات اجتماعی تربیت افرادی مؤمن، مسئول، آگاه و توانمند در زندگی فردی و اجتماعی، پایبند به اخلاق و ارزش‌های دینی و علاقه‌مند به ایران و هویت اسلامی - ایرانی است. این کتاب درسی شامل ۵ فصل است که در هر فصل دو یا چند حوزه‌ی موضوعی - که در بالا اشاره شد - و مفاهیم کلیدی مربوط به آن‌ها، با یکدیگر تلفیق می‌شوند.

در سال سوم، دانش‌آموزان آموزش این درس را از خانه و خانواده شروع کردند و تا مدرسه ادامه دادند. در سال چهارم این آموزش‌ها در محله، شهر و روستا دنبال شد و تا سطح کشور ادامه یافت. امسال دانش‌آموزان موضوعات محیطی و اجتماعی را در سطح کشور و کشورهای همسایه دنبال می‌کنند.

این کتاب، همچنین شامل کاربرگه‌هایی است که در پایان آن آمده است. این کاربرگه‌ها جزء کتاب درسی و دربرگیرنده‌ی بخشی از محتوا هستند که باید در حین فرایند تدریس، فعالیت‌های آن توسط دانش‌آموزان انجام شوند. اغلب این کاربرگه‌ها در کلاس تکمیل می‌شوند. برای تدریس این کتاب به موارد زیر توجه کنید:

۱- کتاب راهنمای معلم را به دقت بخوانید.

به همراه این کتاب، راهنمای تدریس تولید شده است. در این راهنما، برای هر فصل و درس، شناسنامه‌ای تنظیم شده است که شما را با چگونگی و میزان تلفیق مفاهیم آشنا می‌کند.

۲- به پرورش مهارت‌ها و نگرش‌ها توجه کنید.

کسب مهارت‌های زندگی اجتماعی یکی از اهداف مهمّ این کتاب است. دانش‌آموزان باید بتوانند آموخته‌ها را در زندگی واقعی به کار ببرند. آموزش مطالعات اجتماعی زمانی به اهداف خود دست می‌یابد که در نگرش‌ها و باورهای دانش‌آموزان نیز تغییرات مطلوب به وجود آید. برای این مقصود در این کتاب فعالیت‌های دروس و کاربرگه‌ها طوری طراحی شده تا فضایی برای پرورش مهارت‌ها و درونی‌سازی ارزش‌ها به وجود بیاید، لذا از طراحی سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای خودداری کنید. از کتاب‌های تست و تمرین متداول بپرهیزید و به انجام فعالیت‌های کتاب بها بدهید.

۳- تدریس محتوای کتاب را با شرایط محلی و بومی منطبق کنید.

اگرچه بخش اعظم محتوای کتاب به موضوعات مشترک و ضروری برای همه‌ی دانش‌آموزان کشور اختصاص یافته است، با این حال شما معلم عزیز می‌توانید با طراحی فعالیت‌های مناسب به نیازهای خاص منطقه‌ی زندگی خود پاسخ دهید و به گسترش آگاهی‌ها و مهارت‌های اجتماعی که به محل زندگی دانش‌آموز مربوط می‌شوند، کمک کنید.

مطالب این کتاب، تنها الگوها و نمونه‌هایی را در اختیار شما می‌گذارد و انطباق آن‌ها با شرایط محلی بر عهده‌ی شما معلم عزیز است.

۴- تفاوت‌های فردی را در نظر بگیرید.

یادگیرندگان با درجات و سرعت مختلف رشد می‌کنند و به روش‌های مختلف یاد می‌گیرند. روش تدریس و فعالیت‌ها باید به اندازه‌ای متنوع باشند تا همه‌ی دانش‌آموزان با تفاوت‌های ذهنی، فرهنگی و خانوادگی بتوانند از آن‌ها بهره‌برداری کنند.

۵- شیوه‌های مناسب ارزشیابی را به کار ببندید.

به منظور سنجش میزان تحقق اهداف مهارتی و نگرشی کتاب باید از به‌کارگیری صرف شیوه‌های مرسوم و کلیشه‌ای آزمون‌های نوشتاری و چهارگزینه‌ای خودداری کنید. به ارزشیابی مستمر فعالیت‌ها توجه کنید. مشاهده، گفت‌وگو، مشارکت در کار گروهی، جمع‌آوری اطلاعات و همه‌ی فعالیت‌های دانش‌آموزان را در نظر بگیرید. نکته‌ی مهم در ارزشیابی، کشف مشکلات یادگیری، تلاش برای اصلاح آن‌ها و ارائه‌ی بازخورد صحیح است. سعی کنید در حین ارزشیابی دریابید که مشکل و نقص آموزش کجاست و چگونه می‌توانید به دانش‌آموز کمک کنید تا کار خود را اصلاح کند.

- توجه کنید مطالبی که با عنوان «مطالعه برای انجام فعالیت» در بخش کشورهای همسایه‌ی ایران و تاریخ اسلام نوشته شده است، فقط برای انجام فعالیت‌های کاربرگه در کلاس در محتوای کتاب گنجانده شده و انجام هر نوع آزمون کتبی از محتوای آن ممنوع است.
- فعالیت‌های مربوط به نقشه تنها در محدوده‌ی پرسش‌های کتاب و کاربرگه‌های ضمیمه انجام شود. به هیچ‌وجه دانش‌آموزان را وادار به ترسیم نقشه و فعالیت‌های اضافی نکنید. یافتن مکان‌ها بر روی نقشه کافی است.

۶- مشارکت خانواده‌ها را جلب کنید.

بسیاری از مهارت‌های زندگی که در این کتاب آمده باید در محیط خانواده گسترش و پرورش یابند. لذا توجه خانواده‌ها در این زمینه ضروری است.

علاوه بر موارد فوق، لازم است شما معلم عزیز به نکات زیر توجه کنید :

- از انجام هرگونه مشق و رونویسی از روی متون و قضا‌های این کتاب یا نوشتن سؤال و جواب‌های کلیشه‌ای روی متون و درس‌ها، خودداری کنید.
- به‌جز برخی از فعالیت‌هایی که برای منزل تعیین شده‌اند، اغلب فعالیت‌های کتاب و کاربرگه‌ها باید در کلاس و در حین تدریس انجام شوند. امید است شما معلمان عزیز با به‌کارگیری روش‌های مناسب، فضایی پرنشاط و دلپذیر در کلاس این درس فراهم کنید.

گروه مطالعات اجتماعی - دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

آدرس وبگاه گروه <http://social studies-dep.talif.sch.ir>